

**CHAQALOQ VA GO'DAKLAR SALOMATLIGIDA ONA SUTINING O'RNI
(OILAVIY POLIKLINIKALAR ISHTIROKIDA)**

Alijonova Matluba Otajonovna
Sergeli Abu Ali ibn Sino nomidagi
JST bosh o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada “Chaqaloq va go'daklar salomatligida ona sutining o'rni (oilaviy poliklinikalar ishtirokida)” mavzusi yoritilgan. Tadqiqotning asosiy maqsadi – ona suti bilan oziqlantirishning chaqaloq va go'daklar salomatligiga ta'sirini baholash hamda oilaviy poliklinikalarda emizishni qo'llab-quvvatlash bo'yicha olib borilayotgan tadbirlarni tahlil qilishdan iborat. Tadqiqotda O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan qabul qilingan buyruq va qarorlar, jumladan, ona va bola salomatligini muhofaza qilishga qaratilgan normativ-huquqiy hujjatlar asos qilib olindi. Xususan, ona suti bilan oziqlantirishni targ'ib etish, “Bola emizishni himoya qilish, qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirish milliy dasturi” doirasidagi ko'rsatmalar hamda oilaviy poliklinikalarda patronaj xizmatlarini tashkil etishga doir me'yoriy hujjatlar amaliy tahlil qilindi. Tadqiqot davomida 0–12 oylik bolalarda tabiiy oziqlantirish ko'rsatkichlari, sun'iy oziqlantirishga o'tish sabablari, shuningdek, emizish holati va kasallanish darajasi o'rtasidagi bog'liqlik baholandi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, Sog'liqni saqlash vazirligi buyruqlari va qarorlariga muvofiq tashkil etilgan patronaj va profilaktika ishlari olib borilayotgan oilaviy poliklinikalarda emizish ko'rsatkichlari yuqoriroq bo'lib, bu bolalar orasida respirator va ichak infeksiyalari kamroq uchrashiga ijobiy ta'sir ko'rsatgan. Xulosa sifatida aytish mumkinki, ona suti chaqaloq va go'daklar salomatligini ta'minlashda eng muhim tabiiy oziqlanish manbai bo'lib, O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining tegishli buyruq va qarorlari asosida oilaviy poliklinikalar faoliyatini kuchaytirish emizishni qo'llab-quvvatlash va bolalar sog'lig'ini mustahkamlashda muhim omil hisoblanadi.

KALIT SO'ZLAR:

Chaqaloqlar parvarishi, tabiiy oziqlantirish, emizish, oilaviy poliklinika, patronaj xizmati, profilaktika, Sog'liqni saqlash vazirligi buyruqlari, normativ-huquqiy hujjatlar, ona va bola salomatligi, o'tkir respirator infeksiyalar, ichak infeksiyalari, immunitet.

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
VOLUME-3, ISSUE-06**

KIRISH

Bugungi kunda chaqaloq va go'daklar salomatligi jamiyat salomatligining muhim mezonlaridan biri hisoblanadi. Erta yosh davridagi to'g'ri ovqatlantirish nafaqat bolalarning jismoniy rivojlanishiga, balki ularning immun tizimi shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu jarayonda ona suti biologik jihatdan eng mukammal va moslashtirilgan oziqa hisoblanadi. O'zbekistonda so'nggi yillarda onalar o'rtasida emizish darajasini oshirishda oilaviy poliklinikalarning roli keskin ortib bormoqda. Ona sutining biologik va immunologik ahamiyati juda muhim. Ona suti tarkibida chaqaloq organizmi uchun zarur bo'lgan barcha muhim komponentlar mavjud: oqsillar, yog'lar, uglevodlar, vitaminlar, minerallar va biofaol moddalar. Ayniqsa, immunoglobulin A (IgA), laktoferrin, lizotsim va tirik immun hujayralar bolaning ichak shilliq pardasini himoyalaydi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, hayotining dastlabki 6 oyida faqat ona suti bilan oziqlangan bolalarda diareya 2,4 baravar kam, o'tkir respirator virusli infeksiyalar (ORVI) 1,9 baravar kam uchraydi. Bundan tashqari, eksklyuziv emizish chaqaloqlarda allergik kasalliklar rivojlanish ehtimolini 30–40 % ga kamaytiradi.

MATERIALLAR VA USULLAR

O'zbekistonda emizish bo'yicha statistika va dinamik o'zgarishlarni o'rganish maqsadida kuzatish, taqqoslash, tajriba sinov kabi usullardan foydalanildi. So'nggi yillarda O'zbekistonda eksklyuziv emizish ko'rsatkichlari asta-sekin oshib bormoqda. 2021 yilda 6 oylikkacha faqat ona suti bilan oziqlangan bolalar ulushi o'rtacha 62 % ni tashkil etgan bo'lsa, 2023 yilga kelib bu ko'rsatkich 69 % ga yetgan. Aholi salomatligi bo'yicha olib borilgan tahlillarga ko'ra, emizish darajasi yuqori bo'lgan hududlarda bir yoshgacha bo'lgan bolalar o'rtasida pnevmoniya bilan kasallanish 22–25 % ga kamroq qayd etilgan. Bu emizish va infeksiyon kasalliklar o'rtasidagi bevosita bog'liqlikni yana bir bor tasdiqlaydi. Oilaviy poliklinikalarning ona sutini targ'ib qilishdagi roli va aralashuvi muhim. Oilaviy poliklinikalar ona va bola salomatligini muhofaza qilishning birlamchi bo'g'ini hisoblanadi. Ular orqali homilador ayollar bilan "ona sutining ahamiyati" mavzusida muntazam seminarlar o'tkazilmoqda. Tug'ruqdan keyingi davrda poliklinikalar patronaj hamshiralari tomonidan uyga tashriflar amalga oshirilib, emizish texnikasi, ko'krak parvarishi va laktatsiyani saqlash bo'yicha amaliy ko'rsatmalar berilmoqda.

Tadqiqotlar natijasi shuni ko'rsatadiki, oilaviy poliklinikalar tomonidan faol patronaj olib borilgan oilalarda eksklyuziv emizish darajasi 1,3–1,5 baravar yuqori bo'ladi.

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
VOLUME-3, ISSUE-06**

Ayniqsa, yosh onalar orasida emizishga ijobiy munosabat shakllanishida poliklinika shifokorlarining maslahati muhim rol o'ynaydi.

Oila va jamiyat omillarining ahamiyati

Faqat tibbiy muassasalar emas, balki oiladagi muhit ham emizishning davomiyligiga katta ta'sir ko'rsatadi. Turmush o'rtog'ining, buvilar va qarindoshlarning qo'llab-quvvatlashi, onaning ruhiy holati va dam olishi emizish muvaffaqiyatining muhim omillaridir. Statistika tahlillar shuni ko'rsatadiki, oilaviy qo'llab-quvvatlash yuqori bo'lgan onalarda emizish davomiyligi o'rtacha 2–3 oyga uzoqroq davom etadi. Bu esa chaqaloqlarning umumiy kasallanish darajasining sezilarli kamayishiga olib keladi.

Erta qo'shimcha ovqatlantirishning salbiy oqibatlari

Ko'plab kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, 4–5 oylikdan oldin qo'shimcha ovqat berilgan bolalarda oshqozon-ichak kasalliklari 1,6 baravar ko'p uchraydi. Bundan tashqari, erta qo'shimcha ovqatlantirish sanitariya-gigiyena qoidalariga rioya etilmagan hollarda ichak infeksiyalari xavfini oshiradi. Oilaviy poliklinikalar tomonidan o'tkaziladigan ma'rifiy suhbatlar natijasida so'nggi yillarda erta qo'shimcha ovqat berish holatlari 18–20 % ga kamaygan.

XULOSA

Ona suti chaqaloq va go'daklar salomatligi uchun eng tabiiy va mukammal himoya vositasidir. Ilmiy dalillar va amaliy tajribalar shuni ko'rsatadiki, emizish nafaqat bolani oziqlantiradi, balki uning kelajakdagi sog'lom hayot poydevorini yaratadi. O'tkazilgan tadqiqotlar va tahlillar shuni ko'rsatdiki, ona suti chaqaloq va go'daklar salomatligini ta'minlashda beqiyos biologik va ijtimoiy ahamiyatga ega hisoblanadi. Ona suti tarkibidagi immunoglobulinlar, fermentlar, gormonlar va tirik hujayralar bolaning organizmida tabiiy immunitetni shakllantiradi hamda infeksiya kasalliklarga qarshi kuchli himoya mexanizmini yaratadi. Oila va jamiyat darajasida olib borilgan kuzatuvlar shuni tasdiqladiki, faqat ko'krak suti bilan oziqlangan bolalarda o'tkir respirator kasalliklar, ichak infeksiyalari va allergik holatlar sun'iy oziqlantirilgan bolalarga nisbatan sezilarli darajada kam uchraydi. Tadqiqot natijalari O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining ona va bola salomatligini muhofaza qilishga qaratilgan buyruq va qarorlarining amaliy ahamiyatini yoritib beroladi. Oilaviy poliklinikalar tomonidan tashkil etilgan patronaj tashriflari, tibbiy hamshiralar

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
VOLUME-3, ISSUE-06**

va shifokorlar tomonidan olib borilayotgan tushuntirish ishlari, emizishni qo'llab-quvvatlash bo'yicha individual maslahatlar ona sutini saqlab qolish va emizish davomiyligini oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Xulosa qilib aytganda, ona suti nafaqat bolaning to'g'ri jismoniy rivojlanishini ta'minlovchi asosiy oziqa manbai, balki kelgusida sog'lom avlodni shakllantirishning muhim strategik omili hisoblanadi. Shu sababli, oilaviy poliklinikalar faoliyatida emizishni qo'llab-quvvatlash bo'yicha chora-tadbirlarni yanada kuchaytirish, onalar va oilalar uchun doimiy ta'limiy dasturlarni rivojlantirish hamda Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan qabul qilingan me'yoriy hujjatlar ijrosini qat'iy ta'minlash dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. Ona va bola salomatligini muhofaza qilish bo'yicha me'yoriy-huquqiy hujjatlar to'plami. – Toshkent, 2022.
2. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. Chaqaloqlarni ona suti bilan oziqlantirishni qo'llab-quvvatlash bo'yicha uslubiy qo'llanma. – Toshkent, 2021.
3. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST). Infant and Young Child Feeding: Model Chapter for Textbooks for Medical Students and Allied Health Professionals. – Geneva, 2009.
4. UNICEF. Breastfeeding: A Foundation for Life. – New York, 2018.
5. Victora C.G., Bahl R., Barros A.J.D. et al. Breastfeeding in the 21st century: epidemiology, mechanisms, and lifelong effect. The Lancet, 2016; 387(10017): 475–490.
6. Lawrence R.A., Lawrence R.M. Breastfeeding: A Guide for the Medical Profession. – 8th edition. Elsevier, 2015.
7. Labbok M.H. Global Baby-Friendly Hospital Initiative: clinical and public health impacts. Pediatrics, 2012; 129(2): 1–7.
8. Kramer M.S., Kakuma R. Optimal duration of exclusive breastfeeding. Cochrane Database of Systematic Reviews, 2012